

Одеський національний університет імені І. І. Мечникова

Факультет психології та соціальної роботи

Кафедра диференціальної і спеціальної психології

Д и п л о м н а р о б о т а
Бакалавра

на тему: **«Взаємозв'язок мотивації з рівнем суб'єктивного контролю
особистості»**

«Interaction of motivation with the level of subjective control of personality»

Виконала: студентка денної форми
навчання
спеціальності 053 Психологія
Трапізанова Надія Володимирівна
Керівник: д. психол. н., професор
Чернявська Тетяна Павлівна
Рецензент: к. психол. н., доцент
Коваль Ганна Шамиліївна

Рекомендовано до захисту:
Протокол засідання кафедри
№__ від __.__.20__ р.

Завідувач кафедри

(підпис)

Захищено на засіданні ЕК № ____
протокол № __ від __.__.20__ р.
Оцінка _____/_____/_____
(за національною шкалою, шкалою ECTS, бали)

Голова ЕК

(підпис)

Одеса – 2018

ЗМІСТ

ВСТУП		3
РОЗДІЛ 1. ТЕОРЕТИЧНІ ЗАСАДИ ДОСЛІДЖЕННЯ ПРОБЛЕМ МОТИВАЦІЇ І ЛОКУСУ КОНТРОЛЮ		
1.1. Концептуальні основи вивчення проблеми мотивації у психологічній науці.....		6
1.2. Психологічний аналіз поняття «локус контролю» як важливої особистісної характеристики.....		14
1.3. Особливості мотивації і локусу контролю у студентів.....		27
Висновки до розділу 1		31
РОЗДІЛ 2. ЕМПІРИЧНЕ ДОСЛІДЖЕННЯ ВЗАЄМОЗВ'ЯЗКУ МОТИВАЦІЇ І ЛОКУСУ КОНТРОЛЮ		
2.1. Організація та методики проведення емпіричного дослідження.....		33
2.2. Виявлення рівня локусу контролю студентів.....		41
2.3. Діагностика рівня мотивації у студентів.....		42
2.4. Взаємозв'язок мотивації і рівня суб'єктивного контролю у студентів.....		46
Висновки до розділу 2		48
ВИСНОВКИ		50
СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ		52
ДОДАТКИ		57

ВСТУП

Актуальність дослідження. У сучасних умовах швидких і радикальних змін суспільства збільшуються вимоги до людини як до суб'єкта життєдіяльності, який здатний ефективно керувати собою, своєю поведінкою, діяльністю і своїм життям в цілому. Разом з тим збільшується роль і значення мотивації, мотиваційної спрямованості та локусу контролю особистості, соціальної зрілості і самостійності особистості.

Мотивація є основою будь-якої діяльності, так як саме в ній укладено механізм особистої активності, зацікавленості людини в діяльності для досягнення поставленої мети. Саме з точки зору мотивації можна говорити про націленість особистості на задоволення своїх потреб, запитів, на формування активності в діяльності, на визначення своєї життєвої орієнтації.

Мотивація слугити важливим поняттям всієї сукупності факторів, механізмів і процесів, які забезпечують виникнення та рівні психічного відображення спонукань до життєво необхідних цілей, що спрямовують поведінку на задоволення потреб.

Мотиваційну структуру особистості вивчали багато вітчизняних і зарубіжних вчених (К.О. Абульханова-Славська, J. Atkinson, У. Джемс, К. Левін, О.М. Леонтьєв, Д. МакКлелланд, С.Д. Максименко, А. Маслоу, В.М. Мясищев, Ж. Нюттен, К. Роджерс, С.Л. Рубінштейн, Т.М. Титаренко, Х. Хекхаузен та ін.). Проблеми мотивації професійної діяльності досліджували (К.О. Абульханова-Славська, В.Г. Асєєв, В.К. Вілюнас, Ж.П. Вірна, Л.С. Виготський, Є.П. Ільїн, Д.О. Леонтьєв, Б.Ф. Ломов, Д. МакКлелланд, Т.П. Чернявська і ін.).

Феномен локусу контролю відображали в теоріях і концепціях поведінки розглядали соціологи (Р. Мертон, Д. Пісмен і ін.), психологи (К.О. Абульханова-Славська, J. Atkinson, К. Левін, Д. МакКлелланд, С. Розенцвейг, J. Rotter, Е. Толмен, Р. Уайт, Х. Хекхаузен і ін.).

Вимірювання рівня суб'єктивного контролю широко застосовується в нашій країні в дослідженнях людського характеру і його зв'язку з поведінкою і діяльністю, при психологічному відборі в правоохоронних органах, в психології управління та інших професійних сферах. Аналіз структури суб'єктивного контролю особистості дозволяє виявити спрямованість до вчинення дії індивідом; прогнозувати умови, що сприяють або заважають ефективній професійній або навчальній діяльності.

Актуальність обраної теми дослідження «Взаємозв'язок мотивації та рівня суб'єктивного контролю» полягає у тому, що проблеми взаємозв'язку мотивації і локусу контролю особистості в умовах сучасного суспільства недостатньо досліджені.

Мета дослідження – теоретико-емпіричне виявлення особливостей взаємозв'язку мотивації і рівня суб'єктивного контролю.

Завдання дослідження:

1. Провести теоретичний аналіз зарубіжних і вітчизняних концепцій проблеми мотивації.
2. Розкрити психологічну сутність поняття «локус контролю».
3. Провести емпіричне дослідження психологічних особливостей взаємозв'язку мотивації і рівня суб'єктивного контролю особистості студентів.

Об'єкт дослідження – мотиваційна сфера і локус суб'єктивного контролю особистості.

Предмет дослідження – психологічні особливості взаємозв'язку мотивації і рівня суб'єктивного контролю особистості студентів.

Теоретико-методологічну основу дослідження склали: ідеї суб'єктно-діяльнісного підходу (Л.С.Виготський, О.М. Леонтьєв, В.О. Моляко, В.М. Мясіщев, С.Л. Рубінштейн і ін.); ідеї системного підходу (О.О. Бодаєв, А.О. Деркач, Є.П. Ільїн, Є.О. Клімов, Л.С.Виготський і ін.); теоретичні дослідження проблеми мотивації (J. Atkinson, В.К. Вілюнас, Є.П. Ільїн, Д. МакКлелланд, А. Маслоу, В.М. Мясіщев, К. Роджерс,

С.Л. Рубінштейн, Х. Хекхаузен і ін.); теоретичні дослідження проблеми локусу контролю (J. Atkinson, К. Левін, Д. МакКлелланд, С. Розенцвейг, J. Rotter, Е. Толмен, Р. Уайт, Х. Хекхаузен і ін.).

Методи дослідження:

- **теоретичні** – аналіз, синтез, узагальнення і систематизація теоретичних концепцій і положень щодо проблем мотиваційної сфери особистості та локусу контролю;

- **емпіричні** – опитувальник «Рівень мотивації досягнення успіху» (А. Мехрабіан); методика діагностики спрямованості «на себе», «на справу», «на взаємодію» (Орієнтировочна анкета) (В. Смекал, М. Кучера); методика оцінки рівня домагань (В.К. Гербачевський); методика дослідження рівня суб'єктивного контролю (РСК) (Є.Ф. Бажин, Є.А. Голинкіна, А.М. Еткінд);

- **математико-статистичної обробки отриманих даних** – кореляційний аналіз з метою встановлення взаємозв'язків мотиваційної спрямованості студентів з різним рівнем локус контролю; факторний аналіз з метою встановлення факторної структури психологічних особливостей студентів з різним рівнем локус контролю і мотиваційної спрямованості на ефективну навчальну діяльність.

Вибіркова сукупність включала студентів Одеського національного університету імені І.І. Мечникова. Всього було обстежено 60 респондентів. Формування вибірки було здійснено з дотриманням основних вимог відповідності її предмету та основним завданням дослідження.

Структура роботи: основний текст роботи виконано на 51 сторінці, робота складається із вступу, двох розділів з висновками до кожного розділу, загальних висновків, та списку використаної літератури, який містить 49 джерел та додатків.

ВИСНОВКИ

У даній дипломній роботі проведено теоретичний аналіз і емпіричне дослідження взаємозв'язку мотивації та рівня суб'єктивного контролю. Результати теоретичного аналізу зарубіжних і вітчизняних концепцій по досліджуваній проблемі дали змогу сформулювати такі висновки.

1. Мотивація – є однією з фундаментальних складових в досягненні успіху в будь-якій діяльності, це стан, який спонукає людину до дії. Чим вище мотивація і активність людини, тим успішніше він вирішує поставлені завдання. Мотивація є гарантією успішних результатів в кожній сфері діяльності. Мотив сприяє зрозуміти суть потреби, яку людина прагне задовольнити. В системі потреб найважливішою стає потреба, яка краще озброєна засобами власного задоволення, більш відповідає до особистого сенсу життя людини, тобто найбільш мотивована.

2. Локус контролю є психологічним поняттям, що відбиває одну з найважливіших характеристик особистості такі як ступінь незалежності, самостійності і активності людини в досягненні своїх цілей, розвиток особистої відповідальності за події що з ним відбуваються.

Існують два типи локус контролю: інтернальний і екстернальний. Інтернали - більш рішучі, впевнені в собі, принципові в міжособистісних відносинах, не бояться ризикувати. Екстернали - інтерпретують всі що відбуваються в їх житті події не залежать від них, тим самим знімаючи з себе будь-яку відповідальність. Проте «чистих» інтерналів або екстерналів практично не існує.

3. Провівши емпіричне дослідження психологічних особливостей взаємозв'язку мотивації та рівня суб'єктивного контролю студентів можемо стверджувати, що особистості з інтернальним рівнем суб'єктивного контролю здебільшого мають високий рівень мотивації, що підтверджує висновки вітчизняних та зарубіжних науковців, які займалися дослідженням даної проблеми. Інтернали орієнтовані на досягнення успіху, а також

зазвичай ставлять перед собою в діяльності деяку позитивну мету, досягнення якої може бути однозначно розцінено як успіх. Особистості з екстернальним рівнем суб'єктивного контролю мають низький рівень мотивації. Вони орієнтовані на уникнення невдач, малоініціативні та уникають відповідальних завдань, вишукують причини відмови від них.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Альбуханова-Славская К.А. Стратегия жизни / К.А. Альбуханова-Славская. – М.: Наука, 1991. – 299 с.
2. Асеев В.Г. Мотивация поведения и формирование личности / В.Г. Асеев. – М.: Мысль, 1976. – 158 с.
3. Бажин Е.Ф. Метод исследования уровня субъективного контроля / Е.Ф. Бажин, Е.Л. Голынкина, А.М. Эткинд // Психологический журнал, - Т. 5. - №3, 1984. – С. 152-162.
4. Вилюнас В.К. Психологические механизмы мотивации человека / В.К. Вилюнас. – М.: Изд-во МГУ, 1990. – 288 с.
5. Вилюнас В.К. Психология развития мотивации / В.К. Вилюнас. – СПб: Речь, 2006. – 458 с.
6. Вірна Ж.П. Мотиваційно-сміслова регуляція у професіоналізації психолога: [Монографія] / Ж.П. Вірна. – Луцьк: РВВ «Вежа» Волин. держ. ун-ту ім. Лесі Українки, 2003. – 320 с.
7. Воронина Т.Н., Лукьянов А.С. Особенности мотивации учебно-профессиональной деятельности современных / Т.Н. Воронина А.С. Лукьянов. - Современные наукоемкие технологии. – 2016. – № 11-1. – С. 82-85.
8. Выготский Л. С. Собрание сочинений: в 6 т. / Л.С. Выготский. - Т. 2.: Проблемы общей психологии [под. ред. В. В. Давыдова]. – М.: Педагогика, 1982. – 504 с.
9. Гиппенрейтер Ю.Б. Психология мотивации и эмоции / Ю.Б. Гиппенрейтер, М.В. Фаликман. – М.: Астель, 2009. – 704 с.
10. Гордеева, Т.О. Мотивация достижения: теории, исследования, проблемы / Т.О. Гордеева // Современная психология мотивации; [под ред. Д.А. Леонтьева]. – М.: Смысл, 2002. – С. 47-103.
11. Гришина Н. Как повысить эффективность работы структурного подразделения / Гришина Н. – М.: Издательские решения, 1991. - 179 с.

12. Джеймс У. Научные основы психологии / У. Джеймс. – Мн.: Харвест, 2005. – 528 с.
13. Зимняя И.А. Педагогическая психология / И.А. Зимняя. - М.: Издательская корпорация «Логос», 2000. - 384 с.
14. Ильин Е.П. Мотивация и мотивы / Е.П. Ильин. – СПб.: Питер, 2006. – 512 с.
15. Карпова Н.Л. Мотивационная включенность в деятельность. Структура, механизмы, условия формирования: дис. ... доктора психол. наук: 19.00.01 / Н.Л. Карпова. – М., 1998. – 287с.
16. Ксенофонтова Е.Г. Исследование локализации контроля личности – новая версия методики «Уровень субъективного контроля» / Е.Г. Ксенофонтова // Психологический журнал. 1999. Т. 20. № 2. - С. 103-114.
17. Левин К. Динамическая психология / К. Левин; избранные труды [под общ. ред. Д.А. Леонтьева и Е.Ю. Патяевой]. – М.: Смысл, 2001. – 572 с.
18. Леонтьев А.Н. Деятельность. Сознание. Личность / А.Н. Леонтьев. – М.: Издательства: Смысл, Академия, 2005. – 352 с.
19. Леонтьев А.Н. Потребности, мотивы, эмоции / А.Н. Леонтьев // Психология мотивации и эмоций [под. ред. Ю.Б. Гиппенрейтер, М.В. Фаликман]. – М.: ЧеРо, 2002. – С. 57-65.
20. Леонтьев Д.А. Современная психология мотивации [под ред. Д.А. Леонтьева]. – М.: Смысл, 2002. – 344 с.
21. Магомед-Эминов М.Ш. Мотивация достижения: структура и механизмы: дис. ... канд. психол. наук: 19.00.01 / М.Ш. Магомед-Эминов. – М., 1987. – 343 с.
22. МакКлелланд Д. Мотивация человека / Д. МакКлелланд; [пер. с англ. А. А. Алексеева]. – СПб.: Питер, 2007. – 672 с.
23. Максименко С.Д. Субъектный подход в изучении профессиональной самореализации / С.Д. Максименко, В.И. Осёдло // Психология и право. 2011. № 1. – С. 76-84.

24. Маслоу А. Мотивация и личность. Психология Бытия / А. Маслоу; [пер. с англ. А.М. Татлыдаевой]. – СПб.: Евразия, 1999. – 478 с.
25. Мерлин В.С. Лекции по психологии мотивов человека / В.С. Мерлин. – Пермь: ПГЛИ, 1971. – 134 с.
26. Мильман В.Э. Мотивация творчества и роста / В.Э. Мильман // Практикум по психодиагностике. Психодиагностика мотивации и саморегуляции. – М.: Смысл, 1990. – С. 23-43.
27. Мясищев В.Н. Психология отношений / В.Н. Мясищев. – М.: МПСИ, 2005. – 158 с.
28. Нюттен Ж. Мотивация, действие и перспектива будущего / Ж. Нюттен. – М.: Смысл, 2004. – 608 с.
29. Пантеев С.Р. Тест-опросник субъективной локализации контроля. Модификация шкалы 1-Е Дж. Роттера / С.Р. Пантеев, В.В. Столин // Практикум по психодиагностике. М.: Изд-во МГУ, 1988. – С. 131-134.
30. Психологічні особливості студентського віку. На допомогу кураторам. Вип. 3 / [укладачі: Л. М. Яворовська, Р. Ф. Камишнікова, О.Є. Поліванова, С.Г. Яновська, С.М. Куделко]. – Х. : ХНУ імені В.Н. Каразіна, 2013. – 88 с.
31. Роджерс К. Консультирование и психотерапия. Новейшие подходы в области практической работы: Монография / К. Роджерс. – М.: Изд-во Эксмо-Пресс, 2000. – 464 с.
32. Рубинштейн С. Л. Основы общей психологии / С. Л Рубинштейн. – Издательство: Питер, 2002 г. - 720 с.
33. Творогова, Н.Д. Я в контексте психологии успеха [Текст] / Н.Д. Творогова // Мир психологии. - 2002. - № 2. - С.53-60.
34. Титаренко Т. М. Життєві домагання і професійне становлення особистості практичного психолога / Т.М. Титаренко // Практична психологія та соціальна робота. – К., 2003. № 4. – С. 53-61.

35. Титаренко Т.М. Сучасна психологія особистості: Навч. посібник / Т.М. Титаренко. 2-е вид. – К.: Каравела, 2013. – 372 с.
36. Хекхаузен Х. Мотивация и деятельность / Х. Хекхаузен. – СПб.: Питер, 2003. – 860 с.
37. Хекхаузен Х. Психология мотивации достижения / Х. Хекхаузен. – СПб.: Речь, 2001. – 240 с.
38. Хэлворсон Х. Психология мотивации. Как глубинные установки влияют на наши желания и поступки / Х. Хэлворсон, Т. Хиггинс; [пер. с англ. М. Мацковской]. – М.: Манн, Иванов и Фербер, 2014. – 272 с.
39. Чернявська Т.П. Дослідження мотивації підприємницької діяльності / Т.П. Чернявська // Наука і освіта. Науково-практичний журнал Південного наукового центру НАПН України. Спецвипуск «Психологія особистості»: досвід минулого – погляд у майбутнє. № 6-7 жовтень 2004. – С. 318 – 321.
40. Чернявська Т.П. Механізм мотиваційної спрямованості особистості менеджера у процесі професійного розвитку / Т.П. Чернявська // Вісник Одеського національного університету імені І.І. Мечникова. Серія Психологія. Том 22. Випуск 2 (44). – Одеса, 2017. – С. 169-176.
41. Швалб Ю.М. Целеполагающее сознание (психологические модели и исследования) / Ю.М. Швалб. – К.: Миллениум, 2003. – 152 с.
42. Якобсон П.М. Психологические проблемы мотивации поведения человека / П.М. Якобсон. – М.: Просвещение, 1969. – 317с.
43. Мотивация [Электронный ресурс] – Режим доступа: ru.wikipedia.org/wiki/Мотивация.
44. Мотивация: как мотивировать себя? [Электронный ресурс] – Режим доступа: <http://dnevnyk-uspeha.com/psihologiya/motivatsiya-kak-motivirovat-sebya.html>.
45. Мотивация: источник сил для действий [Электронный ресурс] – Режим доступа: <http://psych.info/psihologiya-lichnosti/motivatsiya/motivatsiya-istochnik-sil-dlya-dejstvij.html>.

46. Мотивы и мотивация личности и человека [Электронный ресурс] – Режим доступа: <http://www.grandars.ru/college/psihologiya/motivy-i-motivaciya.html>.

47. Ногалес К. Мотивация деятельности человека [Электронный ресурс] / К. Ногалес. – Режим доступа: <https://4brain.ru/psy/psihologija-motivacii.php>.

48. Atkinson J. A Theory of Achievement Motivation / J. Atkinson, H. Feather. – N.Y., 1966. – 215 p.

49. Rotter J. B. Cognates of personal control: Locus of control, self-efficacy, and explanatory style: Comment / J. Rotter // Applied and Preventive Psychology, 1992. № 1. – P. 127-129.